

Intézeti élet

Fügedi István: Rendszertelen gondolatok a diákothon rendszeréről

Meglehetősen gyakran hivatkozunk az intézetünkben folyó munka két sarkalatos céljára, melyek közül az egyik szakmai, a másik politikai. Annak, hogy magam is e hivatkozással kezdek a témának a magyarázata az, hogy - megítélésem szerint - a politikai cél és az abból adódó tennivalók iránti érdeklődés nem vált annyira általánossá, intenzívvé, következetessé, magától értetődővé, mint az oktatómunka javítása érdekében kifejtett buzgalom.

Ha különböző tényezők - köztük az, hogy oktatómunkánkban még nem zárult le az útkeresés szakasza - érthetővé is teszik ezt a helyzetet, belenyugodni semmiképpen sem lehet. A küldő országok részére történő szakemberképzés nem szűkebb értelemben vett, az illető ország iránt tanúsított altruizmus, hanem a szocializmus általános ügyének a szolgálata. A jó szakmai felkészítés így túlmutat önmagán. Bár munkánk szakmai és politikai oldalát egymástól elválasztani nem lehet, mégis a politikai hatásoknak van egy elkülönült része: azok a hatások, amelyek a tanórákon kívül érik a hallgatókat.

Milyen súlya, szerepe legyen a diákothonnak ebben az elkülönült részben? E kérdések körül forognak a gondolataim úgy, ahogy a címben jeleztem, felvetve, de meg nem válaszolva.

Ezen kívül néhány olyan tételt fogalmaznék meg, amelyekben nincs ugyan semmi új, de az eddigi gyakorlat tanulságai alapján érdemes figyelemmel kíséreni. Nos, ezekkel kezdem:

1. Bár a diákothon lakói nem magyarok, sőt összetételük igen heterogén, a diákok tudatában ez a mikrotársadalom azonosul a magyar szocialista társadalommal, vagy nagyon közel áll hozzá, amennyiben a diákothonban az összes magyar intézmény, szerv egyikét látják, mint tipikusát. Az össztársadalmat úgy szervezik, alapvető szükségleteit úgy elégítik ki, mint e kis közösségét - cseppet sem lehet

csodálkozni, hogy a diák ilyen következtetésre jut. Diákjaink következtetése /általában véve/ a valóságtól, esetleg a valóság felszíni megjelenésétől eltérhet negatív vagy pozitív irányba. Az első esetben a politikai kár nyilvánvaló. Nem lenne-e célszerűbb a pozitív irányba való eltérés, vagyis a nehézségek egyre rutinosabb megoldását eredményező képességünket megmutatni?

Hogy milyen hiányosságok táplálják nálunk a valóságot beárnyékoló ítéleteket, ezeknek nagy részét tétélesen számba lehet venni. Én csupán egyet említek meg: Ahol az az általános, hogy a tömeg az ebédre várva másfél-, két órát ácsorog, valami olyasféle fészkelődik be a külföldi tudatába, hogy itt így mennek az ügyek.

2. A diákothoni munka tervezésében nem elég a fantázia, nem elég-ségesek az ötletek. A terv, a számba jöhető feladatok egyes pontjait végig kell gondolni a megvalósíthatóság, a várható eredmény szemszögéből is.

3. Nevelőtanári, ügyeletes tanári vagy diákönkormányzat alapján működnek a diákothon - a csoportvezető tanárok közreműködése nem nélkülözhető. A csoport ugyanis az az egység, amelyben a hallgató a legkönnyebben szervezhető.

A 2. és 3. ponthoz néhány konkrétumot szolgáltatnék tanulságnak. Egy időben marxista szemináriumot indítottunk be. Ezek a szemináriumok egyre csökkenő érdeklődés után hamarosan felbomlottak. Ez várható is volt. A magyarul még alig értő és alig beszélő hallgatóknak a pusztán nyelvi eszközökkel nyújtott ismeretek nem adhattak olyan élményt, amelyért érdemes lett volna lemondaniuk a szép tavaszi hónapokban a mozgásigényükről, a friss levegőről.

Egy másik esetben egy zeneesztétikai előadássorozat a téma elvontsága ellenére is az előadó nagyszerű pedagógiai érzéke következtében kiváló ötlet volt, de csoportvezetői közreműködés híján, meg azért, mert a szervezés úgy történt, hogy a nevelőtanárok mély álmukból riasztották a diákokat, a látogatottság egyre csökkent.

A jelenlegi év tapasztalataiból is megemlítenék néhányat - egyúttal tájékoztatás céljából is - a Nándorfehérvári úti diákothon életéből. A diákothon igazgatója, ügyeletes tanárok munkaköri kötelességükön túl igyekeznek lendíteni a diákothon helyzetén:

A diáktanács az egyes nemzetiségek hazájáról folyamatosan rendez képműkiállításokat, látogatottságuk azonban megfelelő propaganda nélkül nem kielégítő. /Egy idő óta néhány tanár csoportjával együtt megnézi a kiállításokat./

Tisztasági verseny folyik huzamos időn keresztül, rendszeres értékeléssel. Van eredmény is. Tiszteletreméltó a szervezők szívóssága, de pontok adásával nem lehet egyéb tennivalókat helyettesíteni.

Volt egy diákothon est gazdag kultúrműsorral. Az ügyeletes tanáron kívül csak két három tanár nézte meg.

A diákothon igazgatója és a diáktanács kirándulást szervezett Egerbe. A szerzett tapasztalatok, élmények a tanórákon is hasznosan szóba kerülhettek volna.

Az egyik ügyeletes tanár napokon keresztül folytatott ezermesterkedéssel létrehozott egy könyvtárat. Ahhoz, képest, hogy a kölcsönzésnek ő az egyedüli propagálója, sokan kölcsönöznek könyvet. De biztos jobb lenne az eredmény, ha a csoportvezetők is támogatnák ezt az ügyet.

Sorolhatnám még a példákat, de nem céлом, hogy mindent számba vegyek. Azt kérdelem inkább, hogy merre kellene elindulni.

A jelenlegi körülményeket figyelembe véve van-e értelme egyáltalán látványos pedagógiai elképzelésekről meditálni? A diákok körében végzett az irányú puhatolózásaimra, hogy mit várnak a diákothontól, csupán a kulturált életkörülményekre, adminisztratív úton megvalósítható tennivalókra vonatkozó válaszokat kaptam. Ez érthető is, hisz a klub, az intézet, az egyes nemzetiségek, kontinensek tömegével ellátják a hallgatókat rendezvényekkel.

A diák említett igényének a kielégítése a fegyelem javítása szempontjából is nélkülözhetetlen /az adok-követek elv alapján/. A fegyelmi kérdéseket illetően nem akarok részletekbe bocsátkozni. Egyet azonban ki kell emelni. A hallgatóknak már év elején többször meg kell jelenni egészségügyi vizsgálaton. Soknak még az év folyamán is. Az egyébként is sok szervezési gonddal küszködő egészségügyi dolgozóink helyzete nem irígylésre méltó. De nemcsak az ő problémájukról van szó. A fegyelem, a nevelés vallja kárát annak, hogy a hallgató jószándékától, hangulatától függ, hogy megjelenik-e a vizsgálaton. Ilyen tapasztalatok alapján tudatosul a diákban, hogy a fegyelem, a szabály alig különbözik a bújócska játéktól.

Erős a gyanúm, hogy a kulturált életfeltételek, a diákoththoni nevelőmunka terén tapasztalható hiányosságoknak pénzügyi okai is vannak. A mi túlzottan szerény anyagi viszonyaink, s egyes testvérintézmények nagyvonalú ellátottsága között nem lehetne-e megtalálni valamilyen józan középutat?

Ha már anyagi természetű kérdésnél tartunk, bármennyire is furcsának tűnik első hallásra, ide kívánczodik az ösztöndíj kérdése is. Ha az általunk adott ösztöndíj összege kielégítő, akkor fel kellene tételezni, hogy a 10-15 évvel ezelőtt, a maitól jelentéktelen különbséggel eltérően megállapított ösztöndíj akkor irreálisan magas volt. Ez azonban aligha hihető. Úgy is felvethetem a kérdést, hogy az életszínvonal általános /és figyelemreméltó/ emelkedése mellett elvárható-e, hogy ösztöndíjasaink életkörülményei legalább változatlan szinten maradjanak. Amikor az ösztöndíjasainkról beszélek, nem gondolok az európai diákokra. Ők ugyanis lényegesen több ösztöndíjat kapnak. Nézzük csak meg, mennyi itt is, ott is az ellátás költségei után fennmaradó összeg. Akkor láthatjuk, hogy a diákok két fő kategóriába sorolhatók: elsőbe és mondjuk, negyedikbe. Csoda-e, ha valakit ez a helyzet mind etikai mind politikai szempontból irritál?

Tudom, hogy ösztöndíjat emelni nem könnyű dolog. De talán lehetne más megoldás is: például ösztönző pótlék bevezetése, az étkezési költségtérítés csökkentése.

Már szó esett arról, hogy a diákotthoni helyzet javítására irányuló tevékenységből nem maradhat ki az oktató tanár / elsősorban a csoportvezető/. Úgy látszik azonban, hogy elveket, pedagógiai szólamokat hangoztatni nem elég. Ha már napirendre került a tevékenységi jegyzék összeállítása, nem fogalmazódhatnak-e meg abban a diákotthonra vonatkozó konkrét tanári tennivalók, a gyakran esetleg egész prózai /talán még "alantasnak" is vélt/ feladatok? Gyakori eset, hogy a tanárok olykor-olykor egy-egy konyhába vagy a TV-terembe betévedve a döbbenetüknek adnak kifejezést, s máris a takarítást kérik számon. Ha tudnák, hogy nagyon sokszor 1-2 óra elég, hogy a kitakarított helyiség lényegi változáson menjen keresztül, megfelelőbb célba irányulna a számonkérés. Persze, csak irányulna, de célba már nem érne. Ezért tudnék elképzelni még olyasmit is, hogy tevékenységi jegyzék írná elő, hogy a csoportvezető tanár a helyszínen, a csoportja jelenlétében "döbbenjen meg" a lesújtó jelenségen.

Nem valószínű, hogy a diákotthon takarításának jelenlegi rendszerén való változtatás csodát teremtene, mégis megfontolandó, hogy ne módosítsunk-e azon a munkamegosztáson, hogy egyesek erejükhöz mérten szemetelnek és rongálnak, mások pedig ezek után többlettakarítást végeznek. /Előfordul ez utóbbi is./ A diákok bevonásának a takarításba egy biztos haszna lenne. Az, hogy nem okolhatja az irányítást pl. a saját szobája elhanyagoltsága miatt, ha annak a rendben tartása az ő feladata.

Felmerülhet az a kérdés is, hogy a diákotthon problémaköre szerves része-e egész oktató-nevelő munkánknak, megoldható-e az egésztől elkülönítve /pl. úgy, hogy oldják meg a diákotthonok igazgatói és ügyeletes tanárai, a gazdasági osztály/ vagy szorosan bele kell illeszteni az oktatási, nevelési tervbe /konceptióba/. A diákoknak az órára való készüléskor adhatunk-e több segítséget, s milyen keretben. El tudnám képzelni pl., hogy az ügyeletes tanárok munkaidejét nyelvi laboratóriumi foglalkozásokkal is lehetne jobban hasznosítani.

Ügyeletes tanár! Biztos vagyok benne, hogy sokan nem is tudják, hogy a diákotthonban ügyeletes tanári rendszer van és nem nevelőtanári. Ennek megfelelően természetesen más a feladatköre. De az ügyeletes tanár még azt sem tudja kielégítően ellátni, ami a címéből következően nyilvánvaló feladata. Teljes a bizonytalanság például, ha ünnepnap este a diákotthon üzemeltetésében fennakadások vannak, ha kialszik a villany, ha a mellékhelyiségeket elönti a víz. Ha valaki délután, este 8 előtt megbetegszik, nem lehet hozzá ügyeletes orvost hívni.

Van olyan tendencia, kimondott vagy ki nem mondott igény /elvárás/ az állami- és pártvezetés, a tanári kar, sőt maguk az ügyeletes tanárok részéről is, hogy az ügyeletes tanár tevékenysége a nevelőtanári tevékenység felé tolódjék el. Baj ez? Azt hiszem, nem. De az már igen, ha a végig nem gondolt vagy a "rázós" feladatokat a diákotthonra hárítják át. Főleg, ha a tanári segédmunkát /vagy ami annak látszik/. Szélsőséges, egyedi, nyilván meggondolatlan volt az egyik tanár részéről az a kijelentés, hogy miért kell neki 9 órára bejönni a csoportját orvosi vizsgálatra kísérni. Miért nem viszik a nevelőtanárok? A szemlélet halványabb fokozatban azonban nem idegen a tantestület egy részétől.

A szemlélethez értem, és befejezésül ezt is emelem ki. Receptet adni nem tudok. Az azonban nem megoldás, ha mindenki a másokra mutat. Az ügyben minden vezető, felsőbb szerv, az egész tantestület illetékes és érdekelt, s a magára vonatkozó következtetést mindenkinek le kell vonnia. Talán nem is olyan nagyok a problémák, de egyesek megoldásához azonnal, másokhoz pedig idővel hozzá kell kezdeni.